

SAMEN OPLEVEN ROTTERDAM

Voor een stad waar generaties
hand in hand lopen

Joan Nunnely & Fatih Elbay

Samenvatting

Deze initiatiefnotitie introduceert 'Samen Opleven Rotterdam', een innovatief intergenerationeel zorgconcept dat kinderopvang en dagbesteding voor ouderen (WMO-zorg) op één locatie combineert. Het initiatief wil expliciet eerst een grondig haalbaarheidsonderzoek uitvoeren, alvorens een pilotproject te starten. Dit onderzoek richt zich op draagvlak, praktische haalbaarheid, financiële en juridische randvoorwaarden. Door de twee zorgvormen te combineren, wordt sociale interactie tussen generaties bevorderd, eenzaamheid onder ouderen verminderd, kinderopvangcapaciteit uitgebreid en efficiënter gebruikgemaakt van schaarse maatschappelijke locaties.

Geïnspireerd door succesvolle intergenerationele initiatieven in Zweden en Japan, stelt dit voorstel een geïntegreerde aanpak voor die sociale cohesie vergroot, de mentale gezondheid van ouderen ondersteunt en kinderen een verrijkte leeromgeving biedt.

Doelstellingen

De notitie richt zich op de volgende concrete doelstellingen:

1. Een uitgebreid haalbaarheidsonderzoek 'Samen Opleven Rotterdam' uitvoeren naar maatschappelijke vraag, draagvlak, praktische uitvoerbaarheid, financiële en juridische voorwaarden, alvorens verdere stappen te zetten.
2. Indien haalbaar, een pilotproject initiëren in samenwerking met een bestaande zorginstelling en kinderopvangorganisatie.
3. Bevorderen van sociale verbinding en dagelijkse gezamenlijke activiteiten tussen ouderen (dagbesteding vanuit de WMO) en kinderen, waarbij kinderen empathie, respect en geduld ontwikkelen, en ouderen actief, betrokken en betekenisvol blijven in de samenleving.
4. De mentale en fysieke gezondheid van ouderen verbeteren door actieve participatie in kinderactiviteiten.
5. Capaciteit van kinderopvang vergroten en zorgpersoneel deels ontlasten door inzet van ouderen bij lichte begeleidende taken. Kinderen profiteren hierbij van extra aandacht, rust en levenswijsheid.
6. Versterken van sociale cohesie in de wijk door ook ouders van jonge kinderen en mantelzorgers van ouderen actief te betrekken bij het initiatief.
7. Verhogen van gezamenlijk welbevinden en gedeelde betrokkenheid tussen generaties.
8. Duurzame financiering onderzoeken via gemeentelijke middelen, landelijke subsidies en Europese fondsen, en na bewezen succes lobbyen bij het Rijk voor structurele financiële ondersteuning en opschaling.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding

Hoofdstuk 2: WMO en Kinderovang: Een Droomduo?

Hoofdstuk 3: Wetenschappelijke onderbouwing

Hoofdstuk 4: Case Studies

Hoofdstuk 5: Conclusie

Hoofdstuk 6: Verzoekt het College

Inleiding

Onze samenleving staat voor de uitdaging om sociale cohesie te versterken en eenzaamheid onder ouderen te verminderen. Tegelijkertijd groeit het besef dat kinderen niet alleen cognitief, maar ook sociaal-emotioneel moeten worden ondersteund. Door in te zetten op intergenerationele verbindingen creëren we een omgeving waarin empathie, solidariteit en gemeenschapszin kunnen gedijen.

De zorgsituatie in Rotterdam vraagt momenteel om directe aandacht en creatieve oplossingen. Voor jonge ouders in de binnenstad betekent een zwangerschap tegenwoordig vrijwel onmiddellijk een zoektocht naar kinderopvang, omdat wachttijden zo lang zijn geworden dat baby's pas rond zes maanden oud een plek krijgen. Tegelijkertijd is er binnen de ouderenzorg sprake van grote tekorten aan plekken en kampt het zorgpersoneel met een toenemende druk, mede door eenzaamheid onder ouderen.

Zowel kinderopvang als ouderenzorg zijn essentiële voorzieningen voor een goed functionerende samenleving. Toch functioneren deze sectoren grotendeels geïsoleerd van elkaar. Het is tijd om deze cruciale voorzieningen met elkaar te verbinden. Door kinderopvang en ouderenzorg samen te brengen, kunnen we beschikbare ruimte beter benutten, gezamenlijke dagbesteding creëren en kosten efficiënter beheren.

Een integrale en intergenerationele samenwerking in Rotterdam is niet alleen idealistisch maar ook realistisch. Rotterdam is een levendige, diverse stad, rijk aan generaties. Laten we investeren in verbinding en samenwerking. Wat zou het mooi zijn als Rotterdam voorloper wordt in een nieuwe standaard voor geïntegreerde generatiezorg.

Kinderopvang en WMO: een droomduo?

Een kijkje in het 'nu'

De ouderenzorg in Rotterdam wordt momenteel grotendeels geregeld via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), dit is een gemeentelijke verantwoordelijkheid en heeft als doel om burgers zo lang mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen en actief te laten deelnemen aan de maatschappij. De WMO regelt ondersteuning voor mensen die tijdelijk of permanent niet volledig zelfstandig kunnen functioneren vanwege ouderdom, beperking of chronische ziekte. Hierbij valt te denken aan:

- Huishoudelijke hulp: ondersteuning bij huishoudelijke taken als schoonmaken, wassen of boodschappen doen.
- Dagbesteding voor ouderen: georganiseerde activiteiten waarbij ouderen gezamenlijk zinvol hun dag invullen, zoals creatieve workshops, beweging, culturele activiteiten en sociale ontmoetingen. Dagbesteding voorkomt eenzaamheid en draagt bij aan mentale en fysieke gezondheid.
- Vervoersvoorzieningen: ondersteuning in mobiliteit, zoals aangepast vervoer of hulpmiddelen zoals een scootmobiel.
- Woningaanpassingen: veranderingen in huis waardoor mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen, zoals trapliften of een aangepaste badkamer.
- Mantelzorgondersteuning: hulp en advies voor mantelzorgers die zorgen voor een familielid of kennis met zorgbehoefte.

Samen Opleven Rotterdam: Waarom WMO en kinderopvang combineren?

De WMO speelt een belangrijke rol in het bevorderen van sociale samenhang, bestrijden van eenzaamheid en ondersteunen van kwetsbare burgers in hun zelfredzaamheid. Juist binnen deze kaders liggen kansen voor innovatieve initiatieven. Zoals 'Samen Opleven Rotterdam': Door dagbesteding voor ouderen direct te combineren met kinderopvang, krijgen ouderen een zinvolle en inspirerende invulling van hun dag. Gezamenlijke activiteiten zoals voorlezen, samen spelen, tuinieren, muziek maken en creatieve workshops bieden ouderen niet alleen sociale interactie en een structuur, maar ook de kans om hun levenservaring over te dragen aan jongere generaties.

Voor ouderen betekent dit actief en zinvol bijdragen aan de maatschappij, wat bewezen gunstig is voor hun mentale gezondheid en gevoelens van eigenwaarde. Tegelijkertijd profiteren kinderen van extra aandacht, liefdevolle begeleiding en levenswijsheid van ouderen. Dit creëert een wederkerige relatie waarbij beide generaties profiteren van dagelijkse, betekenisvolle interacties.

Met deze aanpak benutten we optimaal de mogelijkheden van de WMO en zorgen we ervoor dat ouderen betrokken, actief en waardevol blijven binnen de gemeenschap.

Schaalvoordelen op de arbeidsmarkt en woningmarkt

Door kinderopvang en dagbesteding voor ouderen te combineren in één gemeenschappelijke locatie, ontstaat er een efficiënte benutting van bestaande maatschappelijke gebouwen. Juist in Rotterdam, waar geschikte maatschappelijke locaties schaars zijn, biedt dit voorstel kansen om beschikbare ruimtes slimmer en effectiever in te zetten. In plaats van kinderopvang en ouderenzorg los van elkaar te organiseren, kunnen we met een gezamenlijke aanpak gebouwen optimaal benutten en hierdoor ruimte creëren voor extra opvangplaatsen.

Daarnaast biedt het initiatief 'Samen Opleven Rotterdam' een innovatieve manier om de druk op de arbeidsmarkt te verlichten. Ouderen kunnen tijdens de gezamenlijke activiteiten gedeeltelijk ingezet worden bij lichte begeleidende rollen, zoals het voorlezen aan kinderen, samen creatieve activiteiten ondernemen of begeleiding bieden tijdens speelactiviteiten. Dit zorgt niet alleen voor meer betekenis en voldoening bij de ouderen, maar verlicht tegelijkertijd ook de werklast van het zorg- en kinderopvangpersoneel. Hiermee vangen we deels het tekort op de arbeidsmarkt in deze sectoren op, en dragen we bij aan een duurzamere inzet van de beschikbare menskracht binnen onze stad.

Deze gecombineerde aanpak levert dus niet alleen sociale voordelen op, maar draagt ook bij aan het slim benutten van schaarse middelen en biedt Rotterdam een innovatieve oplossing voor enkele actuele maatschappelijke uitdagingen.

Wetenschappelijke Onderbouwing

De keuze voor het initiatief 'Samen Opleven Rotterdam' is gestoeld op inzichten uit de praktijk en diverse wetenschappelijke onderzoeken. Hieronder lichten we enkele belangrijke bevindingen toe die illustreren waarom intergenerationele samenwerking tussen ouderen en kinderen positieve effecten heeft op het welzijn, de sociale cohesie en de gezondheid van beide generaties. Deze wetenschappelijke basis onderstreept het belang en de potentie van het voorgestelde pilotproject.

Vermindering van Eenzaamheid & Cognitieve achteruitgang bij Ouderen

Een studie van het CBS (2016) toont aan dat er een relatie bestaat tussen de frequentie van sociale contacten en de mate van eenzaamheid: hoe frequenter de sociale contacten hoe minder eenzaamheidsgevoelens voorkomen. Ook toont een onderzoek van het Amsterdam UMC aan dat cognitieve achteruitgang bij ouderen vermindert wanneer zij deelnemen aan sociale activiteiten. Hier ligt een kans voor Intergenerationele zorg. Door het omgaan met kinderen hebben ouderen meer sociale contacten en zinvolle interacties, wat hun welzijn dus bevordert.

Contact moet structureel, langdurig en wederkerig zijn

Wetenschappelijke studies tonen overtuigend aan dat duurzaam contact tussen jongeren en ouderen bijdraagt aan een positievere beeldvorming, vermindering van eenzaamheid en het versterken van onderling respect. Echter, deze effecten treden uitsluitend op wanneer het intergenerationele contact structureel, langdurig en wederkerig is. Veel intergenerationele initiatieven blijven beperkt tot eenmalige of kortdurende activiteiten. Uit recente meta-analyses blijkt dat dergelijke projecten weinig effect sorteren en in sommige gevallen zelfs averechts kunnen werken. Vooral voor ouderen is herhaald afscheid nemen van wisselende contactpersonen emotioneel belastend en kan het gevoel van isolatie versterken (Burnes et al., 2019).

Intergenerationele effecten

Uit literatuuronderzoek blijkt dat contact tussen generaties zowel ouderen als jongeren op een grote manier beïnvloedt. Jongeren die regelmatig in contact staan met ouderen ontwikkelen een positiever beeld van hen, vooral wanneer deze relaties op een natuurlijke en langdurige manier tot stand komen. Studies tonen aan dat jongeren met een sterke band met hun grootouders bijvoorbeeld minder geneigd zijn negatieve stereotypen over ouderen te hebben en hen meer zien als waardevolle leden van de samenleving (Harwood et al., 2005).

Intergenerationele programma's dragen niet alleen bij aan het verminderen van negatieve beeldvorming, maar versterken ook de sociale cohesie. Wanneer ouderen en jongeren samenwerken en op een structurele manier met elkaar in contact komen, ontstaat er een vertrouwensband die leidt tot wederzijds begrip en respect (Pettigrew, 1998). Dit effect is vooral zichtbaar in langdurige initiatieven waarin interacties herhaaldelijk plaatsvinden, in tegenstelling tot eenmalige ontmoetingen die minder impact hebben.

Voor ouderen betekent intergenerationeel contact vaak meer dan alleen sociaal contact; het heeft directe voordelen voor hun mentale en emotionele welzijn. Ouderen die regelmatig deelnemen aan activiteiten met jongeren voelen zich minder eenzaam en ervaren een sterker gevoel van betrokkenheid. Bovendien kan het bijdragen aan het verminderen van stereotype dreiging, waarbij ouderen zich minder geremd voelen door negatieve beeldvorming over hun leeftijdsgroep en actiever deelnemen aan de maatschappij (Abrams, Eller, & Bryant, 2006).

Case studies van vergelijkbare initiatieven

In verschillende landen zijn al succesvolle intergenerationele initiatieven ontwikkeld waarin ouderen en kinderen structureel met elkaar in contact komen. Deze projecten tonen aan dat een gecombineerde aanpak zowel sociaal als praktisch haalbaar is en op diverse vlakken voordelen oplevert. Hieronder bespreken we enkele inspirerende voorbeelden die Rotterdam kunnen helpen bij het vormgeven van 'Samen Opleven Rotterdam'.

Zweden: Het "Sällbo"-Project

Sällbo is een multiculturele en intergenerationele woonvorm in Helsingborg. De naam van het project is afgeleid van de Zweedse woorden voor gezelschap (*sällskap*) en wonen (*bo*), wat de kern van het project weerspiegelt: het bestrijden van eenzaamheid en het bevorderen van sociale cohesie. Sällbo biedt bewoners zowel prikkels als ruimte voor sociale interactie en heeft als doel een nieuwe manier van samenleven te creëren, waar generaties en culturen elkaar ontmoeten binnen een actieve en betrokken gemeenschap. Dit woonmodel heeft zich als succesvol bewezen en voldoet aan de gestelde doelen: terwijl oudere bewoners nieuwkomers ondersteunen bij het leren van de taal, helpen jongere bewoners hen met nieuwe technologieën en sociale media. Volgens de bewoners zijn hun verwachtingen van de huisvesting waargemaakt en zijn ze tevreden over de sociale interactie en de beschikbaarheid van gemeenschappelijke ruimtes, de voornaamste redenen waarom zij ervoor kozen om naar SällBo te verhuizen.

Japan: 'Reprints'-project.

Het REPRINTS-programma (*Research of Productivity by Intergenerational Sympathy*) is een Japans intergenerationeel gezondheidsbevorderingsprogramma waarin senior vrijwilligers prentenboeken voorlezen aan kinderen. Het doel is om de gezondheid en het welzijn van ouderen te verbeteren door hun actieve deelname aan gemeenschapsactiviteiten, terwijl kinderen profiteren van de aandacht en het onderwijs dat ze ontvangen. Een zevenjarige follow-upstudie van het REPRINTS-programma onderzocht de langetermijneffecten op de functionele capaciteit van oudere volwassenen. De resultaten toonden aan dat deelname aan het programma leidde tot positieve effecten op de functionele capaciteit van ouderen, wat suggereert dat dergelijke intergenerationele programma's kunnen bijdragen aan het behoud van functionele vaardigheden bij oudere volwassenen. De huidige studie geeft aan dat het REPRINTS-intergenerationele programma op de lange termijn positieve effecten heeft die bijdragen aan het behoud en de bevordering van intellectuele activiteit, fysieke functionaliteit en intergenerationele uitwisseling. Echter, het effect van de toenemende mate van fysieke activiteit blijft onduidelijk.

Wat kan Rotterdam leren van Sällbo en REPRINTS?

De intergenerationele initiatieven Sällbo in Zweden en REPRINTS in Japan laten zien hoe het samenbrengen van generaties zowel maatschappelijke als persoonlijke voordelen oplevert. Rotterdam kan deze inzichten benutten om Samen Opleven Rotterdam optimaal vorm te geven.

Gemeenschapsvorming en sociale cohesie

- Het *Sällbo*-project toont aan dat multigenerationele woonvormen effectief zijn in het bestrijden van eenzaamheid door gedeelde ruimtes en gezamenlijke activiteiten te faciliteren. Rotterdam kan dit benutten door in zorginstellingen gemeenschappelijke ruimtes en activiteiten te stimuleren waar ouderen en kinderen op een natuurlijke manier met elkaar in contact komen.
- *REPRINTS* laat zien dat vrijwillige betrokkenheid van ouderen hen niet alleen een doel geeft, maar ook hun mentale gezondheid verbetert. Dit kan in Rotterdam vertaald worden naar gestructureerde vrijwilligersprogramma's binnen kinderopvang en ouderenzorg.

Langdurige gezondheidsvoordelen voor ouderen

- Onderzoek naar het *REPRINTS*-programma toont aan dat intergenerationele interacties bijdragen aan het behoud van cognitieve en fysieke functionaliteit bij ouderen. Rotterdam kan dit stimuleren door ouderen actief te betrekken bij educatieve en sociale programma's binnen zorginstellingen en buurthuizen.
- *Sällbo* laat zien dat structurele sociale interactie ouderen ondersteunt in hun zelfstandigheid en welzijn. Dit biedt waardevolle lessen voor Rotterdam, waar bestaande woonvormen kunnen worden verrijkt met intergenerationele zorginitiatieven.

Educatieve voordelen voor kinderen

- In *REPRINTS* blijkt dat kinderen profiteren van de kennis, ervaring en aandacht van ouderen, wat hun sociale en emotionele ontwikkeling ten goede komt. Rotterdam kan dit benutten door in kinderopvanginstellingen ruimte te bieden voor structurele ontmoetingen met ouderen, bijvoorbeeld via gezamenlijke voorleesmomenten, spelactiviteiten en creatieve workshops.
- *Sällbo* toont aan dat het samenbrengen van generaties bijdraagt aan onderling begrip en respect, wat helpt om stereotypen te doorbreken en een inclusieve samenleving te bevorderen.

Duurzaamheid en praktische haalbaarheid

- Beide initiatieven laten zien dat kleinschalige pilots cruciaal zijn voor het meten van effectiviteit. Rotterdam kan beginnen met een proeflocatie waarin intergenerationele zorg en opvang worden gecombineerd. Daarbij is het van belang om vanaf de start in te zetten op een langdurig en duurzaam project, omdat pas over tijd een vertrouwensband tussen kinderen en ouderen kan ontstaan. Volgens de literatuur is zo'n band essentieel voor de effectiviteit van intergenerationele aanpakken. Een duidelijk plan voor opschaling bij gebleken succes maakt het bovendien praktisch haalbaar op grotere schaal.
- De financiering van *Sällbo* kwam deels uit publieke middelen en samenwerkingen met woningcorporaties, terwijl *REPRINTS* werd ondersteund door onderzoeksfinanciering en lokale zorginitiatieven. Rotterdam kan hiervan leren en zoeken naar een mix van subsidies, gemeentelijke investeringen en publiek-private samenwerkingen.

Door deze lessen uit Zweden en Japan toe te passen, kan Rotterdam een innovatieve en inclusieve intergenerationele zorgomgeving creëren die bijdraagt aan een hechtere samenleving en duurzamere zorgoplossingen.

Conclusie

Met het initiatief 'Samen Opleven Rotterdam' kiest D66 Rotterdam voor een innovatieve aanpak waarbij kinderopvang en ouderenzorg (WMO-dagbesteding) slim worden gecombineerd. Dit concept biedt niet alleen kansen om de toenemende eenzaamheid onder ouderen tegen te gaan, maar zorgt ook voor een verrijkte leeromgeving waarin jonge kinderen profiteren van waardevolle interacties met ouderen. Door gezamenlijk gebruik te maken van schaarse maatschappelijke locaties kunnen bestaande voorzieningen beter benut worden en ontstaat ruimte om extra opvangplekken te realiseren.

Daarnaast verlicht dit initiatief de druk op het zorg- en kinderopvangpersoneel doordat ouderen zelf actief betrokken worden bij lichte begeleidende taken. Dit zorgt voor een zinvolle daginvulling voor ouderen, vermindert de personele druk en draagt bij aan het oplossen van de huidige arbeidsmarkttekorten.

Voordat we dit concept daadwerkelijk invoeren, vragen wij het Rotterdamse college nadrukkelijk om eerst een gedegen haalbaarheidsonderzoek uit te voeren. Dit onderzoek dient duidelijkheid te geven over het maatschappelijke draagvlak, praktische uitvoerbaarheid, financiële mogelijkheden en juridische voorwaarden. Alleen bij een positief resultaat kan vervolgens een pilotproject worden opgezet.

Verzoekt het College

D66 Rotterdam verzoekt het college om:

1. De haalbaarheid van Samen Opleven Rotterdam te onderzoeken, inclusief de financiële, juridische randvoorwaarden en bestaande wetenschappelijke literatuur.
2. Financiële middelen en subsidies te verkennen, zowel lokaal als Europees, om het project te ondersteunen.
3. Draagvlak voor 'Samen Opleven Rotterdam' te creëren bij relevante stakeholders, zoals zorgprofessionals, kinderopvangorganisaties, scholen, ouders, ouderenorganisaties en andere maatschappelijke of culturele partners die kunnen bijdragen aan ontmoeting en interactie tussen generaties.
4. Indien haalbaar een pilotproject te starten in samenwerking met relevante stakeholders zoals bij punt 3 beschreven.
5. De resultaten van de pilot (wetenschappelijk) te evalueren
6. Bij een positieve evaluatie actief te lobbyen bij het Rijk voor structurele financiële ondersteuning, zodat het project bij bewezen succes duurzaam kan worden voortgezet en opgeschaald.